

*Халавчук Валерій Олегович,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти;
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова*

ПРОБЛЕМИ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ ФІСКАЛЬНОЇ СИСТЕМИ

Діджиталізація фінансової політики є однією з ключових складових трансформації державного управління в умовах цифрової економіки. Вона покликана зробити податкову систему більш прозорою, ефективною і зручною як для платників податків, так і для фінансових органів. Однак, процес цифрової трансформації супроводжується низкою системних викликів, які стримують її реалізацію.

Недостатній розвиток законодавчої бази, обмежене фінансування, прояви корупції, слабка матеріально-технічна база та недостатній рівень кібербезпеки, а також спротив змінам з боку чиновників і платників податків – усе це становить серйозні перешкоди для цифровізації податкової сфери. Крім того, ускладнює ефективне впровадження сучасних технологій обмежений доступ до інноваційних рішень та ризик недостатньої мобілізації внутрішніх фінансових ресурсів. Розвиток та впровадження інформаційних технологій у сфері діяльності фінансових органів України протягом останніх десятиліть, як зазначає к.е.н., доцент Т. В. Донченко, здійснювалися за децентралізованим підходом, орієнтованим на вирішення локальних задач окремих структурних підрозділів, пов'язаних з автоматизацією окремих бізнес-процесів [3, с. 59]. Однак, це спричинило низку проблем, таких як фрагментарність та відсутність узгодженості між різними державними органами фінансового контролю, що створюють дублювання функцій, ускладнюють обмін інформацією та знижують загальну ефективність управління, модернізацію та оновлення інформаційно-технічних систем, захист інформації платників податків тощо.

У 2018–2019 роках було проведено комплексний аудит інформаційних технологій, що використовуються у Міністерстві фінансів, Державній казначейській службі та Державній податковій службі України. За його результатами було прийнято рішення про розмежування інформаційно-телекомунікаційних систем на два окремі напрями: «Митний блок» та «Податковий блок» [4]. В нашому дослідженні ми розглянемо «Податковий блок».

Інформаційно-телекомунікаційна система «Податковий блок» – це централізована автоматизована система, що забезпечує комплексну обробку, зберігання, аналіз і контроль податкової інформації в Україні. Вона є технічною основою функціонування Державної податкової служби (ДПС) та використовується для адміністрування податків, зборів і платежів, ведення електронних реєстрів, обміну даними з іншими державними органами та сервісного обслуговування платників податків. Ключові функції системи – це

обробка та зберігання податкової інформації: ведення електронних реєстрів платників податків, облік податкових декларацій, звітів, платіжних документів [4, с.113].

Водночас взаємодія платників податків з органами фінансового контролю, зокрема з Державною податковою службою України, в електронному форматі відкриває нові можливості для підвищення якості обслуговування та забезпечує зручну дистанційну комунікацію. З цією метою були впроваджені такі електронні платформи: Електронний кабінет платника, система онлайн-декларування, механізм анулювання реєстрації платників, система електронного адміністрування податку на додану вартість, мобільний додаток «Моя податкова» та ін. Кожен сервіс має свої функції та важливе призначення [2].

Таблиця 1

**Характеристика основних електронних сервісів, що надаються
платникам податків**

Е-послуга	Характеристика
Електронний кабінет платника податків	Надання повного спектру онлайн-сервісів для платників: подання звітності, перегляд рахунків, отримання повідомлень, запитів і довідок, листування з податковими органами.
Реєстрація та ведення РРО / програмних РРО (e-Receipt)	Реєстрація та використання програмних РРО, формування електронних чеків, ведення касових операцій без фізичних касових апаратів
Електронна звітність (ЄСВ, ПДВ, ПДФО тощо)	Подання обов'язкової звітності в електронному вигляді для всіх видів податків та зборів.
Електронні довідки та витяги	Замовлення і отримання офіційних довідок (наприклад, про доходи, реєстрацію, сплату податків) у цифровому форматі.
Реєстрація платника єдиного податку (ЄП), ПДВ, зміни в реєстраційних даних	Онлайн-реєстрація платником єдиного податку чи ПДВ, подання заяв про зміну реєстраційної інформації.
Реєстр публічної інформації ДПС	Відкритий доступ до публічної інформації, зокрема аналітичних звітів, статистики, нормативної документації.
Сервіс перевірки фіскального чека	Перевірка дійсності електронного розрахункового документа за допомогою QR-коду або реквізитів.
Податковий бот у месенджерах	Автоматизований чат-бот для отримання довідкової інформації та нагадувань через Telegram, Viber тощо.
Портал "Дія" (сервіси для ФОП і громадян)	Доступ до податкових послуг (реєстрація ФОП, сплата податків, звітність) через інтегрований державний сервіс.

Продовження таблиці 1

Інформаційно-довідковий ресурс ДПС (ЗІР)	Онлайн-база податкових знань з офіційними роз'ясненнями, нормативними актами, поширеними запитаннями.
--	---

Джерело: складено автором на основі: [1, 2]

Упровадження електронних сервісів у фіскальній системі України стало важливим кроком до модернізації, прозорості та зменшення адміністративного навантаження на платників податків. Таблиця 1 демонструє широку палітру е-послуг, що наразі надаються Державною податковою службою, — від електронної звітності до інтеграції з платформою «Дія». Проте, попри очевидні переваги цифровізації, процес діджиталізації фіскальної системи стикається з низкою суттєвих проблем.

Таблиця 2

Основні проблеми діджиталізації фіскальної системи України

Проблема	Характеристика
Нерівний доступ до цифрових послуг	Не всі платники податків мають однаковий рівень цифрової грамотності та доступу до інтернету. Це особливо актуально для підприємців у сільській місцевості або людей похилого віку. Як наслідок, частина користувачів не може повною мірою скористатися електронними сервісами, що створює цифрову нерівність.
Технічні збої та нестабільність систем	Частими є випадки технічних збоїв у роботі електронного кабінету, сервісу електронної звітності або підпису електронними ключами. Це не лише ускладнює взаємодію з податковими органами, а й може призводити до порушення термінів подання звітності чи сплати податків.
Проблеми з кібербезпекою та захистом персональних даних	Оскільки електронні сервіси передбачають обмін конфіденційною інформацією, важливо забезпечити високий рівень інформаційної безпеки. У разі витоку або несанкціонованого доступу до даних це може спричинити як фінансові втрати, так і втрату довіри до фіскальної системи.
Недостатній рівень інтеграції між державними платформами	Попри наявність порталу «Дія» та електронного кабінету, користувачі іноді змушені дублювати інформацію або користуватися кількома платформами одночасно. Відсутність єдиного уніфікованого простору ускладнює роботу платників податків та створює бюрократичні бар'єри.
Людський чинник і опір змінам	Усередині самої податкової служби спостерігається певний опір діджиталізації з боку окремих працівників, що звикли працювати за старими схемами. Це гальмує реформу, а в окремих випадках — залишає місце для зловживань.
Потреба в постійному навчанні та адаптації	Запровадження нових цифрових рішень потребує постійного підвищення кваліфікації як працівників податкових органів, так і платників податків. Без якісного навчання навіть найзручніші сервіси можуть бути неефективними або недоступними для широкого кола користувачів.

Джерело: складено автором

Діджиталізація фіскальної системи є незворотним і необхідним процесом на шляху до сучасної, прозорої та ефективної державної податкової політики. Проте для повноцінного розкриття потенціалу електронних сервісів слід системно вирішувати проблеми доступності, безпеки, інтеграції та людського чинника. Лише за умови комплексного підходу цифрова трансформація фіскальної сфери зможе стати справжнім інструментом покращення податкового адміністрування в Україні.

Список використаних джерел

1. Державна податкова служба України. Інформаційно довідковий ресурс ДПС (ЗІР). Офіційний веб-портал ДПС України. URL: <https://zir.tax.gov.ua>
2. Державна податкова служба України. Сучасні сервіси ДПС. Офіційний веб-портал ДПС України. 2023. URL: <https://lg.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/924362.html>
3. Донченко Т. В., Олійник А. В. Етапи становлення податкової системи України в контексті розвитку цифрової економіки. Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України. 2019. № 1. С. 45–62.
4. Цюцяк А. С., Цюцяк І. А., Цюцяк В. І. Цифровізація податкової системи: сучасний стан, проблеми та перспективи. Галицький економічний вісник. 2023. № 4 (83). С. 112–119.